

Jaarverslag 2021

Commissie van Toezicht Detentieplaatsen
Koninklijke Marechaussee

Inleiding

Het ministerie van Defensie heeft sinds november 2007 een Commissie van Toezicht Detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee (hierna de commissie) ingesteld, voortvloeiend uit Europese regelgeving die tot doel heeft inhumane behandeling en foltering van ingesloten tegen te gaan. De KMar heeft ook vanuit nationale wet- en regelgeving een verantwoordelijkheid zorgvuldig en humaan om te gaan met vrijheidsbeneming van personen. Met de instelling van deze commissie voldoet Defensie en meer specifiek de KMar, aan deze (inter)nationale verplichtingen. Het werk van de commissie maakt niet alleen het beleid rond insluitingen transparant, maar ook de uitvoering daarvan. Door inspecties van de commissie kan de kwaliteit van detentieplaatsen en van de uitvoering van insluitingen structureel in kaart worden gebracht en zo nodig worden verbeterd.

De taak van de commissie is toezicht houden op de wijze van de tenuitvoerlegging van de vrijheidsbeneming in alle detentieplaatsen (cellen, ophoudruimtes, verhoorruimtes en arrestantentransportmiddelen), die in gebruik en beheer zijn bij de KMar. Daartoe behoort toezicht op de naleving van de daarop betrekking hebbende voorschriften. Ook is het haar taak gevraagd en ongevraagd daaromtrent aanbevelingen tot verbeteringen en inlichtingen te verstrekken aan de beheerder, zijnde de minister van Defensie.

De commissie dient jaarlijks aan de minister van Defensie schriftelijk verslag uit te brengen van haar werkzaamheden en bevindingen (zie de ministeriele regeling, bijlage 1). Deze nota dient daartoe.

Samenstelling commissie

In de vorige twee jaarverslagen is de samenstelling van de huidige commissie reeds uiteengezet. De benoemingstermijn voor de eerste drie commissieleden liep per september 2020 af. Deze leden zijn voor drie jaar herbenoemd tot september 2023. Het later aangestelde vierde lid is door u herbenoemd vanaf januari 2022 tot 2025.

Bevoegdheden en wijze van inspecteren

Voor de bevoegdheden, wijze van inspecteren en de verslaglegging daarvan wordt verwezen naar het jaarverslag over 2018.

Verrichte activiteiten 2021

Inspectiebezoeken algemeen

De plaatsen waar de KMar detentiefaciliteiten in gebruik en beheer heeft, liggen verspreid over Nederland, maar ook in het Caribisch gebied. In totaal gaat het om circa 100 ophoudruimtes (kale ruimte met bank) en cellen (ruimte met bed) verdeeld over 30 locaties in Nederland alsook in het Caribisch deel van het Koninkrijk (de Carib). De commissie die eind 2017 drie nieuw aangestelde leden heeft en sinds begin 2019 aangevuld is tot vier leden, heeft de afgelopen jaren steeds ruim 10 locaties bezocht en ook dit jaar weer 12, ondanks de Corona pandemie.

De commissie heeft eind 2020 doen besluiten na de 'lockdown' toch weer inspecties uit te voeren, mede om te bezien of de beschermingsmaatregelen, zoals het gebruik van mondkapjes, ook t.a.v. de opgehouden personen worden toegepast. De landelijk voorgeschreven corona-maatregelen bleken ook in 2021 op de bezochte locaties goed te worden nageleefd.

Aan de hand van een prioritering is ieder jaar gekozen welke locaties voor een eerste inspectie voorrang verdienen en welke nogmaals dienen te worden bezocht vanwege bijvoorbeeld de grootte of naar aanleiding van geconstateerde tekortkomingen.

De locaties die in 2021 zijn geïnspecteerd:

1. 12-03-2021 Schiphol JCS
2. 19-03-2021 Schiphol KMK

3. 19-03-2021 Schiphol (G-pier, Falsi en aantal doorlaatposten)
4. 19-05-2021 Twente (eerste keer)
5. 02-07-2021 Hoogerheide
6. 14-07-2021 Delfzijl (eerste keer)
7. 15-07-2021 Winschoten (eerste keer)
8. 20-07-2021 Coevorden
9. 21-07-2021 Havelte
10. 13-08-2021 Zevenaar
11. 24-08-2021 MEA Amsterdam (pre-inspectie)
12. 24-08-2021 IJmuiden

De commissieleden hebben sinds 2018 ervaring opgedaan met het uitvoeren van inspecties en zijn sinds 2019 met vier leden. Sinds 2020 is gekozen de inspecties niet meer voltallig maar in tweetallen uit te voeren. Zodoende kan de commissie efficiënter haar taken uitvoeren en de reistijden voor ieder commissielid beperken door de te inspecteren locaties naar gelang de woonplaats te verdelen.

De locaties Delfzijl, Winschoten en Twente waren door deze commissieleden nog niet eerder bezocht. Daarmee zijn in 3,5 jaar tijd *alle* circa 30 locaties in Nederland én in het Caribisch deel van het Koninkrijk bezocht waar de KMar ophoudruimtes en/of cellen in gebruik en beheer heeft. Zodoende kan de commissie beter prioriteren welke locaties voor een her-inspectie in aanmerking komen. De detentiefaciliteiten op Schiphol (KMK, JCS, G-pier, Falsi en de 8 doorlaatposten) zullen echter jaarlijks worden geïnspecteerd vanwege de intensiteit van het gebruik alsook de grootte en complexiteit van Amsterdam Schiphol Airport. Voor de overige locaties, die niet ieder jaar of zelfs nog minder vaak zullen worden bezocht, is vanaf medio 2021 besloten om drie maanden na ontvangst van de wederhoorreactie via e-mail navraag te doen over de opvolging van de aanbevelingen. Dit lijkt een stimulerende werking te hebben op het spoedig opvolgen van de aanbevelingen.

Net als in 2020 heeft ook in 2021 een preventieve inspectie of schouw plaatsgevonden, dit keer de detentiefaciliteiten op het Marine Etablissement Amsterdam (MEA). De reden hiervoor was of de aanwezige ophoudruimtes nog voldeden aan de geldende regelgeving of aanpassingen nodig zouden zijn om deze o.a. vanwege de operationalisering van de Eurostar-trein weer in gebruik te kunnen nemen.

Nationaal Preventie Mechanisme

In het kader van het VN-Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (OPCAT) zijn in Nederland diverse organisaties benoemd als leden van het 'Nationaal Preventie Mechanisme' (NPM). Het Nederlandse NPM wordt gevormd door alle organisaties in Nederland die een toezichhoudende of adviserende rol vervullen bij personen die in hun vrijheid zijn beperkt, bijvoorbeeld in gezondheidscentra, justitiële inrichtingen en politie- en brigadebureaus. Het betreft een samenwerkingsverband waar ook de commissie deel van uit maakt. Gezamenlijk beschikken de deelnemers van het NPM over alle bevoegdheden waarover NPM's op grond van het OPCAT dienen te beschikken. Elke deelnemer heeft daarbij zijn eigen, in wet- en regelgeving vastgelegde, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Zoals in het vorige jaarverslag reeds is opgemerkt, functioneert het NPM al enige tijd niet voldoende door interne en externe kritiek met als gevolg dat een paar deelnemers uit het NPM zijn gestapt w.o. de Nationale Ombudsman. Het NPM zou onvoldoende onafhankelijk zijn. Eind 2019 heeft de Directeur-Generaal Politie, Straffen en Beschermen van J&V (hierna DG) mogelijke oplossingen met de huidige en twee voormalige deelnemers geïnventariseerd. Pas begin 2021 is een advies aan de minister(s) van J&V uitgebracht over welke organisatie de NPM-taken toebedeeld zou moeten krijgen en of daarvoor een wettelijke verankering noodzakelijk is. Daarover is nog steeds geen besluit genomen met als gevolg dat sinds 2020 geen enkele vergadering van het NPM heeft plaatsgevonden. Eind 2021 heeft Bereschot de opdracht aanvaard in grote lijnen in kaart te brengen wat er nodig is om het NPM bij het College voor de Rechten van de Mens (hierna CRM) onder te brengen. Daarvoor zullen in 2022 o.a. gesprekken worden gevoerd met de deelnemende toezichhoudende organisaties, zoals ook deze commissie. Het advies aan de DG zal een voorstel inhouden over de wijze van samenwerking met toezichhoudende instanties en over de invulling van de NPM-taak door het CRM. Welke activiteiten de commissie dan nog i.h.k.v. de NPM zal

uitvoeren, is nu nog niet duidelijk. De commissie zal in de gesprekken nadrukkelijk aandacht vragen voor de ongewenstheid van dubbel toezicht en t.a.v. vreemdelingen zelfs triple toezicht (de Inspectie J&V houdt toezicht op het gehele uitzettingsproces en de CvT DP op het ophouden van vreemdelingen in dat proces).

Bevindingen 2021 en aanbevelingen

De afzonderlijke inspectieverslagen worden met verbetervoorstellen zo spoedig mogelijk na de inspectie aangeboden aan de betreffende brigadecommandanten. Uit alle in een jaar opgemaakte inspectieverslagen worden daarnaast, indien mogelijk, *algemene* bevindingen gedestilleerd. Deze worden opgenomen in het jaarverslag en aan de minister aangeboden en ter informatie gezonden aan de commandant KMar. Het is goed gebruik bij Defensie om jaarverslagen van toezichthouders te publiceren. De onderliggende inspectieverslagen worden evenwel niet als bijlage gevoegd en actief gepubliceerd.

Zoals al in de vorige jaarverslagen benoemd, zijn de locaties van de KMar waar mensen kunnen worden ingesloten zeer verschillend. In de zin dat de taken verschillen (algemene politietaken, militaire politiezorg, grenstoezicht, of beveiliging of een combinatie daarvan), de staat van de gebouwen (oud of nieuw) en het aantal werkzame mensen (veel tot weinig) en soort locatie (civiele omgeving of militaire omgeving). Echter ook dit jaar weer, heeft de commissie een open, vriendelijke en constructieve houding ervaren. Ook de consciëntieuze manier waarop de KMar op de bezochte locaties uitvoering geeft aan de landelijk voorgeschreven corona-maatregelen, is niet anders dan vorig jaar gebleken.

Uit de inspecties van 2021 zijn ook dit jaar geen schokkende zaken naar voren zijn gekomen. De aanbevelingen die zijn gedaan, zijn reeds of worden door de desbetreffende brigadecommandanten opgepakt. Een uitzondering is de locatie Schiphol. Daar bleken een aantal aanbevelingen na een eerdere inspectie nog niet te zijn opgevolgd. In de wederhoorreactie op het conceptverslag werd duidelijk gemeld dat de aanbevelingen nu wel werden opgepakt.

De aanbevelingen t.a.v. alle bezochte locaties in 2021 betroffen:

- het afschermen van tralies wegens suïcide gevaar;
- het vastzetten van losstaande anti corona-schermen;
- het beter registreren van schoonmaakactiviteiten van de ophoudruimtes, oogdouches of de controle van brandblusapparatuur en verbanddozen;
- een meermaals gedane aanbeveling was het aanvullen van gebruikte verbanddozen;
- het gebruik maken van een speciaal ontworpen formulier voor het te allen tijde volledig en voor collega's of volgende organisaties in de keten, kenbaar registreren van gegevens, zoals dieet, allergieën en medicijnen;
- het verbeteren van de wijze van ontgrendelen van de deuren, bijvoorbeeld de toegang tot de sleutel, de mogelijkheid om de deur van de verhoorkamer van binnenuit met een sleutel te kunnen openen;
- het regelmatig/jaarlijks oefenen van calamiteiten a.g.v. bijvoorbeeld brand, zo mogelijk oefenen met de lokale brandweer in het gebouw, ondanks anti-coronamaatregelen en afhankelijkheden van beheerders als Schiphol en DJI i.g.v. het JCS, acht de commissie calamiteitenoefeningen zeer belangrijk om te blijven herhalen;
- het repareren van de intercom in de ophoudruimte;
- de veelvuldig in 2019 voorkomende aanbeveling om het cameragebruik in ophoudruimtes overeenkomstig de regels in de Ambtsinstructie te gebruiken, lijkt zijn vruchten af te werpen want die aanbeveling hoefde nog maar één keer te worden gedaan;
- het vastzetten/vervangen van loszittend behang met staaldraad wegens verwondingsgevaar;
- het regelmatig houden van reanimatie/AED-trainingen;
- het aanbrengen van een AED op locatie als deze zich niet al in de dienstauto's bevinden,
- het niet ongecontroleerd/zonder cameratoezicht insluiten van meerdere personen in één ruimte die geen familie van elkaar zijn;
- het in een afsluitbare ruimte bewaren van fouilleringszakken; en
- het (kenbaar) afsluiten van niet meer in gebruik zijnde ophoudruimtes.

De commissie heeft vernomen dat de KMar voornemens is de detentiefaciliteit in Coevorden te sluiten en verdachten die ingesloten moeten worden voor de nacht over te brengen naar het politiebureau in Zwolle, Assen of Groningen. In de praktijk zal dit kunnen gaan leiden tot (veel) meer transportbewegingen over langere afstanden van zowel verdachten als personeel. Daarnaast zal dit meer overdrachtmomenten vereisen.

Vanuit de opdracht van de commissie die mede ziet op het welzijn van ingeslotenen is het herhaaldelijk en over langere afstanden transporteren van verdachten niet wenselijk. Tevens is de commissie van mening dat het aantal overdrachtmomenten met het risico op verloren gaan van belangrijke informatie tot een minimum beperkt moeten worden.

Na de dringende aanbeveling aan de (wnd.) brigadecommandant van de drie noordelijke brigades om het voornemen te (laten) heroverwegen, heeft de commissie vernomen dat het voornemen nu is in Coevorden alsnog acht arrestantenwachtfuncties bij te schrijven in stap 4 van de lopende reorganisatie, waardoor bovenstaande problematiek niet meer van toepassing is. De commissie is hier verheugd over.

Gezien het voorgaande ziet de commissie geen aanleiding algemene aanbevelingen te doen voor wat betreft Nederland.

Voor wat betreft het Caribisch deel van het Koninkrijk moet de commissie helaas melden dat de twee cellen op Curaçao nog steeds niet *structureel* in gebruik zijn genomen, ondanks de doorgevoerde aanpassingen aan de cellen. Inmiddels zijn twee jaar verstreken sinds de inspectie (februari 2020). Een breder probleem blijkt structurele ingebruikname in de weg te staan, te weten een capaciteit- en middelenprobleem waardoor de noodzakelijke arrestantenzorg niet geborgd kan worden. De C-Brigade Carib heeft de commissie meermaals laten weten naarstig te zoeken naar een structurele oplossing. In het vorige jaarverslag heeft deze commissie ook aandacht gevraagd voor het belang deze cellen op Curaçao snel weer in gebruik te laten nemen, waarop de minister van Defensie met instemming heeft gereageerd. Weer een jaar is verstreken zonder zicht op een oplossing. De commissie adviseert u daarom wederom, maar nu met klem, zorg te dragen voor een spoedige ingebruikname van deze cellen.

Bijlagen:

1. *Regeling commissie van toezicht detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee van 2-11-2007 (met doorgevoerde wijzigingen per 1-10-2016).*
2. *Jaarverslag 2018.*